

Весна Капор  
МАША И МЕДВЕДИ

**M**  
**Vukotić**  
*Media*  
септембар, 2023.



Весна Капор  
Маша и  
МЕДВЕДИ

**M**

Vukotić  
*Media*

септембар, 2023.



*Истински духовни аристократизам је повезан са  
свешћу о служењу, а не са свешћу о својој привилегиованости.*

Николај Берђајев



## Други су прекрупни или преситни

Риста Срдић је рођени књижевни јунак. Само треба да бележи свој живот. Њој се дешавају такве ствари; такве ствари да човек не поверује док слуша. И она прича те приче, тако да Петру вилица заигра; у очима се зацакле громови; Риста то осети, али не зна да ли је шала или он одиста тако мисли. Сваки пут кад се сретну, он каже, пиши, бре, те своје доживљаје, то је права ствар. Риста је одавно закључила да јој је довољан живот књижевне јунакиње. Довољан, одговара Петру. И тачка. И још каже: Зар је то мало? За Ристу је све то нормално. Ваљда се и другима дешава свашта, само не причају о свом животу, каже.

Једном је, рецимо, Риста добила неколико писама из неког затвора. Кад су стигла, бела, чиста, лепа, коверта са њеним именом и презименом, муж је сумњичаво гледао. Унутра још једна. Риста отвара, кад тамо неки Крнца пише неком Минчи. Обећава скори излазак, заказује виђење. Силно се Риста била уплашила. После





се испоставило да је пребрзо узимала пошту, неком другом је Крнца писао; њено сандуче било је само насумично одабрана станица. Како је и зашто баш уфитиљио њено име, ипак, чудно је... Ето видиш, каже Петар, док срче своју моку, видиш. У свему томе има тај моменат, тај окидач за причу.

А оно са оним типом, хајде још једном испричај.

Једном је Риста седела у башти неког кафеа, читала књигу. А неки улицкани, шапнуо јој је, молим вас читајте наглас. Пита је где ради. У култури, одговара Риста. У натури, изненађен је улицкани, баш то проверавам. Каквој натури, пита збуњена Риста. После се испоставило да је некакав инспектор и да малтретира несретне трговце у киосцима предузећа *Наишура*. Риста, дакако, с књигом на носу, и не зна да тако што постоји; као што улицкани трља очи да се увери да она, Риста, постоји, ту у тој башти, и да док се свет распада, мирно чита.

И тако дешавало се још свашта Ристи. Други памте она прича. Кад је подсети, понекад, Риста не може да се сети, шта то беше, кад, где... Али, не измишља она ништа, никако то, Боже сакло-ни. *Где, бре, још да измишљам! Полудела бих.*

Петар, њен колега и пријатељ, историчар уметности, нема никакав интерес да јој ласка. Само бих волео, каже, да испишеш све то што причаш. То би било хит. *Како не би, баш,* срди-та је Риста.

И мати јој то каже. Нешто другачије. Она каже, што не пишеш к'о нормалне жене; да те сви



разумеју, и да те не боли глава. А ти само о ратовима, и о смрти...

Мајко, погледа је озбиљно Риста.

Погледа је да се увери да је то само чаврљање, тако, једна бесмислица изречена преко Вибера, тлапање. Иначе, нови начини комуникације, колико год напредни, примитивни су, мисли Риста. То што неког видиш, док разговараш требало би да буде олакшица. А није. Видиш некога, и нема домишљања; све је хиперреално. Иде јој на живце све то. Све и увек транспарентно. Као да то решава било шта. Посебна прича је то што сви говоре углас, што глас касни, па се, и кад су пристојни саговорници, преклапају и мрсе делови реченица... на крају, сви корисници нових медија признају да свако гледа само своју слику на екрану. Други га мало занимају. Или су прекрупни у кадру, или преситни.

Петар, иначе, већ дуго учествује у Ристином животу. Децентан. Ненасилан и толерантан – како би у савременом свету мапираном невладиним организацијама описали савршеног човека. Предан читању и тумачењу, нарочито књижевности и њене везе са другим уметностима, безрезервно. Сасвим пристојан становник планете. Риста осећа његову приврженост, скоро као љубав, као меки огртач, док сркуће црни чај. Било који, црни, каже док наручује. Ипак, нека буде неки са аромом, било чега. Довикује за конобаром. Само не ментом, додаје.

Један други Ристин пријатељ, на сваком виђењу пита, где ти је онај педер? Риста се прави да не чује. И упрамчи речи у другом правцу.





Не знам због чега се баш Петар појављује на почетку саме приче. Ни он не би имао одговор на то. Риста има: прича може почети из било кога трена. И ова њихова седељка могла би се одвијати на било ком месту радње која ће тећи. Познато је да приповедач никад није поуздан; такође, да је и сам изненађен одвијањем радње и судбинама својих ликова. И да пати од разних бољки својствених човеку: заљубљује се у своје јунаке; прогони их; презире, убија. Користољубив је, егоцентричан, подлац, превртљивац; склон свим вратоломијама зарад славе. И понад свега, он лаже. Још од времена старих Грка, ништа се ту није променило.

Риста је нервозна. Уредник је на радију. Ауторка омиљене емисије „Време наше – прошло“. Садржајно и прецизно води своје госте у дво-часовном термину државног радија, истовремено остављајући утисак апсолутне слободе и слушаоцима и гостима; она прецизно зна шта жели да извуче у дубоке ноћне сате. Жели да остане увек она једна пукотина између речи, тишина кроз коју се може провући у неопипљиво; несазнато. Жели да сваки разговор остави траг, не само у ушима слушалаца, већ у самим честицама ноћи. Да се речи које говоре, преливају преко предмета, звоне у ваздуху, опиру законима физике и свим могућим теоријама о радиоталасима.

Риста је, дакле, у овом забележеном часу још и љута.

Гледа у мејл и не верује. Пада јој на ум онај виц, у коме муж каже жени: Не верујеш ваљда више својим очима него мени?

Ристи, како би се некад рекло, враћају рукопис са више адреса, заправо, стижу мејлови од уредника са обавештењима, различитог тона, да, нажалост, ето, није могуће штампати њену књигу. Разлози различити, исход исти.

Како је Риста доспела ту где јесте у књижевним пољима, само Бог зна. Може се рећи да је цењена, људи је читају са знатижељом, делује да јој све иде лако, да се разбрављују пред њом многа врата. Тако изгледа споља. Ипак, све то иде споро. Сусреће се са препрекама; омаловажавањима; презиром. Отвореним порукама: Колегинице, мила, нисмо знали да вам је књига преведена, на манџурски; опростите на превиду. Па смех. Или, дођите на консултације, има ту штошта да се каже, доради, опредмети, тематизује; дођите да вас научим понешто о ликовима, о мотивацији... Бла, бла, бла, мисли Риста. Плаћаш цену, још мисли, сопствене ћуди, моја Риста: не сагињеш главу, не клецају ти колена ни пред ким; љубавне афере не долазе у обзир – ни девојка ни љубавница неког важног типа, презиреш идеолошке ангажмане, преци, одреда изван мрежа моћи, увек на другој страни, муж – такође, само човек. Па сад, трпи, тако ти је како ти је. Тако сама описује свој положај у мушком свету, у коме је имала намеру да живи као равноправан члан. Јер, одиста *Бој створи и мушкарица и жену. По лику своје.*

С друге стране, не занимају је ни феминистички изрази, све су то наклапања, каже; види молим те, уметност изван уметности; или уметност у уметности. Покрети по моделу америчких комунисткиња! Шио ми га Ђура! Свет је узглобљен као заједница, мушког и женског, каже Риста.





Нема ту подела на једно или друго. Само заједно, и тачка.

У 21. веку, читаоци су у просеку жене; сви ови дрчни, надобудни што с подозрењем гледају на жене писце, пишу баш за њих. Нема ту много лажи. Мушкарци читају ако су критичари или уредници, ако баш морају. Ако их демон подсвести и затурена честитост у карактеру, не терају да у извесној мери буду правични; или ако су са женом писцем/списатељицом у каквој сентименталној вези.

У новом веку мушкарци углавном читају историјске књиге, биографије, геополитичке теорије; ако нису педери. Ако јесу, читају још и стране писце, обавезно (домаћи су катастрофа!) и разне лајф коучеве и коучице. Али, бре, какав коучинг, каже Риста, то су све светоотачке проповеди, хеленска или римска филозофија! Животни саветодавци на сваком ћошку, сјаје се, к'о печурке после кише! Копај, ори, крој, шиј, вези! Препире се и са саветодавцима и са корисницима, где год стигне. Имаш ваљда породицу, пријатеље – шта ће ти саветодавац за паре! О, мој Боже!

Ипак, мушки суверено владају; којој год сексуалној оријентацији или професији припадали, делују као братство. Кад одабирају књиге године, кад препоручују наслове за награде, кад предлажу преводе, потпуно солидарно збијају редове, броји Риста, не стаје. Ево, сад ће се зачас запити до јуче, љути непријатељи, ако се нађе каква zgodна заједничка и корисна тема.

Е, Риста је желела баш ту да се залети. У тај свет, јер, Риста не признаје поделу на мушку и женску књижевност. На мушки и женски свет!



Риста је тужна. Риста је бесна.

Петар каже, не застрањуј! Зар те нису подржали баш мушки критичари?

Добро, претерала сам. Добар је, занимљив и диван тај мушки свет; јесте, сва она признања, награде и подршка, стигли су од њих. Онда заћути, трен размишља па дода: Била је ту, често, и понека тврдоглава жена.

Феминисткиње те презиру, каже Петар. Где би, дакле, ти била да није мушког духа?

Феминисткиње ме плаше, каже Риста.

Мисле да те занимају погрешне теме, каже Петар. Мисле да си анахрона; да си неборбена; да си десничарка.

О, па оне би сад мењале историју, рецимо, и Надежде Петровић! Жуљају њене речи, одлуке, дела: живот је само оно што превазилази страх, тачка у којој се на себе заборавља. Сад је мало неподобна, човечица Надежда, не знају шта да чине с њеном несаломивом љубављу према отачаству! То се не уклапа у моделе нове аутентичности.

Променило се све, каже Петар; мењају се и сећања на традицију.

Е, па не дам, каже Риста, зајапурено. Не може све да се уништи новим прописаним мерама сећања. Ево, Надежда, рецимо, несрећна због пропасти народа, из Француске, право на фронт. Превија ране, и слика, а потом запише у нотес, оно што једноставно не може да се каже, запише да не би ишчилило из сећања. Док кроз *сломљена ребра назире срца и илућа рањених*, док држи за руку и испраћа душе, кроз њихове очи боје на њеним сликама усковитлане, живе – спајају у



вечности те часове тешких, наглих смрти и зави-чаја; платнима се уздижу и затајано дишу уско-витлани дахови, преплићу прсти руке која слика и цепа своју кецељу кад понестане завоја са гр-чевитим, благим, уплашеним, очајним, несхва-тљивим – задњим часовима оних што су се одаз-вали Отаџбини.

Онда се мало стиша, засузе јој очи. Знаш ка-ко је писала Надежда, наша добра, како је очај обузме, сломи се, а онда је теше ти мушки, на-ши, без ногу, руку, слепи, поломљених вили-ца, са шрапнелима у глави, и ко зна где све не, *храбро, јоспоћице Надежда, не йлачише, гаће Бої, истрајаћемо, победићемо...* И, војвода Мишић у Ваљеву, сиђе са коња, скине своју медаљу за хра-брост, и закачи на њен ревер.

Петар се мало закашље, нека сенка пређе пре-ко њега, погледа Ристу, занесену, као да се врати-ла сад са бојишта. Ти све с теме на тему скачеш!

А кад је носила помоћ са Војом Танкосићем у Стару Србију? Или с Нушићем протестовала про-тив Анексије? А, како је Анђелија Петровић пи-сала грофу Лаву Николајевичу? Не да би себе ис-такла, него зарад несреће народне, како се тад го-ворило. Заћути, па уздахне, какво је то време било.

Знаш како каже Ниче, Бог је мртав, наставља Петар. Човек је све. Такав је век.

Све је изгубило смисао, човеку је увек неко други крив, а Бог му је најближа својта. И Ни-че је, упркос убиству, с намером и вером у но-ви свет после тог убиства – подсећао да долази стална ноћ, и да дише празнина – човеку за врат.

Изем им њихово левичарење, све боркиње

живе ко бубрежице у лоју!, наставља Риста разговор тамо где су почели. А, знаш како је Исидора писала? *Ако је пролетер у дну себе један буржуј који само зато није буржуј што нема средстава да буде буржуј, тешко онда и тој књижевности, и сваком колективизму, па и сиромаштву...* издекламује однекуд из главе и каже, ето ти, сад. Све те идеје, врте се око тога. Заменити места! А мене баш брига за то! Ето!

И обоје се смеју.

Хајде по једну луту, сад, предлаже Риста.

Врело је подне, гране платана нису довољне да би се дисало. Риста док изговара живели, кајсијевачом, тражи помоћ; не само топло разумевање.

Петар је по природи суздржан; од оних што их плаши загрљај и стисак руке. Ипак, једном су заједно плакали он и Риста; услед дубоког бола губитка. Тај догађај их је, засвагда, интимно везао. Као да су се у некој дубокој тишини обећали једно другом; као заручници залеђени у простору далеке психе, одакле нема бежања. Ту су, стоје као окамењени, као да су се обвезали на скривање тајне. Међу њима, као да тече дубока вода вечности; тамна, хладна, у којој су њихови одрази, неми, непомићни; и никад неће издати ту тајну губитка који их је дефинисао, у вечности. То не помињу, никада. Те сузе.

Риста, иначе, нема довољно самопоуздања. Несистематична је. Често еуфорична, потом летаргична. Плаши се да јој време измиче. Све је сигурнија да неће поново видети Петроград; да ће на једвите јаде, ако икад, стићи до Прага и Тоскане; сваки дан брине о новцу, плата, уз велику вештину, досегне тек десетак дана; немогуће је живети.





Сви причају о томе. Нису ти требале, још, ове муке са објављивањем и писањем, каже самој себи, често. А онда затекне неку поруку у месинцеру, или гдегод друго, неку подршку у виду слова о некој причи, и затрепери. Осети као да се коначно, негде, спајају крајности: написано и прочитано. И додирну у трећој, магичној тачки: Читаоцу.

Иначе, спекулације о чину стварања постале су опсесија савремене теорије; душа се слабо цени, срце је исмејано, на комадиће; све што је призивало дух – у заседи је. Ипак, и кад је мрва остала – свет из ње нараста.

Записала је Риста, негде, да само дело постаје потпуно небитно, да је писац занемарен, и да је нови век изнедрио један нови колонијални удес за књижевност. Она постоји само да би се разигравали теоретичари. Она је роба, бел-летр; емоције, мисаоност, паралелни светови, писац који их ствара, све је то само подлога за *имаџинаријум* науке. Живела наука, живела теорија! А саме књиге, и писци – они су страшни удес научењака. Рецимо, критичари и медији могу да те сатру, и да те измисле! Риста се зајапури, пролазе је жмарци док варира све ове теме, гдегод стигне – и пред пријатељима и непријатељима.

Ох, а прича се топи, тужно пред навалом слике оличене у фрејмове! Као коцка леда, то отапање су сузе и мука једног стања, наочиглед и истовремено претвара се у нешто друго, растаче, и нестаје. Ледена вода се слива низ постојећу форму – нешто је ту очајничко и помирујуће. Хоће ли испарити, хоће ли је упити земља, или је држи нека нова форма – посуда... шта све може бити са





материјом и обликом! Приповеда се увек из неког чуда, мисли Риста, прича увек мора имати честицу недостајања; час недостижности; некакво обећање... не може се ухватити њено срце у калуп.

Слушала је Риста и читала у часописима, како се самодопадно теоретичари у новом веку, широм света, бацају у вртлог тумачења; одмичу читаву лествицу изнад дела и писца; заборављају их; цитирају, комбинују, компарирају, конструишу, деконструишу... *Паг у сваком од нас, живи неизбежно*, писао је Рилке, и то је већ далека прошлост. Садашњост тражи отклон од тог сазнања, производи се вечита светлост, вечита младост, само успех. Све је теорија. Не знам кад лекари стижу да оперишу и лече, цео свет је постао семинар, вебинар, конференција, и шта ти ја већ знам шта, некаква парада, каже Риста.

Све то, као и пропаст човечанства, прикрада се, увек, на прстима. Кроз ситна пуцања, детаље, што делују небитно. Воз проклизава, све је противречно етици и естетици; моралу. Све некако изван човека, мисли Риста, док прати један сунчев зрак како пада на кров, прелама се и сад већ, сједињен са другима, у светлост што се истовремено и расипа и чини меланхоличну титрајућу слику – даје привид лебдења поплочаном платоу, стешњеном између зграда, у чијем средишту је, сасвим извесно, изван стварности, један песник исклесан у мермеру. Ето, тај, зрак – и сам и у снопу има исту суштину.

Једу говна, то је све п... дим, каже онај Ристин пријатељ, пре него што пита, а где ти је онај твој свилени, мислећи на Петра.



Иљушка, тако га Риста зове, Иљушка, не дави, остави човека на миру.

Ово ти је време после времена, каже Иљуша. Свак може шта хоће. Шта те брига, што се секираш.

Секирам, ето што је све наглавачке, нестаје све суштинско, темељно, све што чини сигурност. Све се уништава! Нуди се вечита постмодерност, заправо, ево сад кажу постпостмодерничка безобалност. Смисао, где је? Загледа се у њега, па каже, нуде нам програмирану аутентичност. У замену за потпуни заборав. Програмирана свест, идеје, живот без идеала...

Ко каже да није увек било тако? Увек они који доминирају одређују свет, каже Илија.

Сад су, вала, сами ђаволи победници, видиш ли, свак мисли да је бољи од другог. Сломило се и поштовање, у човеку, уздише Риста. Онда, одједном њено лице прелије се носталгијом. Знаш, како је писао Хамваш, па вади телефон и чита из дела у апликацији нотес: *Овај блаи, ѿојли, ѿојусѿљиви, савиѿљиви живоѿ блиста и ѿрејери, уобличен, ѿокреће се, ѿовори бескрајно нежан и бескрајно боѿаш, осетљив, ѿанан, смртѿан и диван. Без овоѿ несѿуѿаноѿ искреноѿ живоѿа нема уметноѿти...*

Мора у корак с временом да се иде, каже Иљуша, цео свет је текст; све је у променама, а постојаност естетике или морала, шта је то?, каже да је и утешити и изнервира.

Не можеш од Бановић Страхиње направити транцу, мајку му! Ако је све травестија, крај је света; човек је убио свој лик у себи!



Ти си пуританка!

Ако сам, ето, баш, али нико ме још није убедио да је традиција непотребна! Волим, ето, све старомодно!

Доцније, у фризерском салону Риста каже, све је сад књига и вештом употребом термина, све је следно томе књижевност: и кувар, и биографија, и аутобиографија, и рото-романи – сад су лепо укоричени, па ето...

Сви мисле да могу бити писци и фризерски, вели Снежа, фризерка, док нервозно штрицка маказама око Ристине главе. А знамо да није свако рођени фризер, и да свака рука другачије ради.

Књижевност – она висока светла кула из које црпимо гласове и одсјаје векова, нестаје, ламенира и даље у себи Риста. Губи дах и умире. У супермаркетима, суперкњижарама, савршеним, атмосферичним, где књига има к'о дрва – наслаганих, разиграних дизајнерских решења – излуђују човека; раздражују.

Носиш кући, најчешће, оно што су продавци одабрали бринући се о стандардима економије која полази од вешто распоређене робе у простору – маркету. Одвраћа Риста, седећи у испарењу боје за косу, шампона, регенератора, фиксатора, лакова, и свих других средстава – помагала потребних да се изађе са допадљивом формом, напоље, из салона, и бар на трен задиви, когод.

*Нејодношљива лакоћа постојања притиска свет.*